

FOGÉKONYSÁG VS. IMMUNITÁS

Dezinformációk és összeesküvés- elméletek Magyarországon

Kutatási jelentés

2023. szeptember

A projektet a Friedrich Naumann Foundation for Freedom (FNF) támogatta.

A Friedrich Naumann Foundation for Freedom nem tartozik felelősséggel a publikáció tartalmáért és annak bármilyen felhasználásáért. Az itt kifejtett nézetek a projektgazdáé, nem feltétlenül tükrözik az FNF nézeteit.

FRIEDRICH NAUMANN
FOUNDATION For Freedom.

TARTALOM

Vezetői összefoglaló	4
Módszertan	5
Médiafogyasztás.....	6
A háborúval kapcsolatos dezinformációk	8
A béke kilátásai.....	8
Az USA szerepe a háborúban	9
Ukrajna szerepe a háborúban.....	12
A háborúval nem kapcsolatos dezinformációk.....	14
Az objektív valóságról alkotott vélemények.....	17
Függelék	18

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

- **A háborúval kapcsolatos dezinformációra az emberek egy jelentős része fogékony.** 27% elhiszi az Ukrajna szerepét, felelősségét firtató leggyakoribb dezinformációs narratívákat, 22% pedig az Egyesült Államokkal kapcsolatosakat. Hozzájuk képest kevesebben vannak azok (17, illetve 19 százaléknyan), akik immunisak a dezinformációs narratívákra.
- **A közéleti, politikai témájú online hírfogyasztást csak kevésbé jellemzik a médiabuborékok.** A közvélemény-kutatásunk megkérdezetteinek csupán 8 százaléka olvasott rendszeresen úgy kormányzati irányítású hírportált, hogy közben a függetleneket alig vagy egyáltalán nem látogatta. A tévéhíradók nézettségében ettől némileg nagyobb buborékok különülnek el: 11% döntően kormányzati irányítású televíziók híradóit nézi, míg 13 százalék a kormánytól független csatornák elé ül le.
- **A dezinformációval szembeni immunitás nem független a pártválasztástól és a híradónézési szokásoktól.** Átlag alatti ugyanis az immunisak aránya a kormányoldalon, míg az ellenzéki szavazók vagy a független híradókból tájékozódók körében átlag feletti (de a teljes védettségtől ők is távol vannak).
- **Hisszük, ha látjuk - már ha megmondják, mit lássunk.** A háborúval nem kapcsolatos, de erősen átpolitizált, a közbeszédben sűrűn megjelenő, dezinformációs narratívákra, konteókra való fogékonyság markánsan más a kormánypárti és az ellenzéki szavazótáborban, igazodva azok pártpolitikai viszonyulásához. Amikor viszont egy kevésbé felkapott fabrikált hír jön szembe, bizonytalanabban és kevésbé polarizáltan reagálnak az olvasók. Semmilyen törésvonal nem volt például beazonosítható azzal a hírrel kapcsolatosan, amely szerint II. Erzsébet királynő halála előtt lovaggá ütötte volna Donald Trumpot. Mintha a média, a pártok iránymutatásának hiányában sokan nem mertek volna saját ítélőképességükre hagyatkozni.
- **Nem túlzás, hogy tények utáni világban élünk.** A tényekben és a valóságban való elbizonytalanodást, kételkedést jelzi, hogy a megkérdezettek többsége (59%) valamilyen szinten egyetértett azzal a kijelentéssel, miszerint objektív valóság valójában nem létezik, csak különböző vélemények vannak. A kormánypárti és az ellenzéki szavazók véleménye nem tér el érdemben ebben a kérdésben. Tehát nem jelentkezik olyan politikai polarizáció, ami sok más közéleti kérdést erősen meghatároz. Ugyanakkor az objektív valóság létezésébe vetett kétely együtt jár az USA-val és az Ukrajnával kapcsolatos háborús dezinformációra való fogékonysággal, valamint a politikai döntéseket befolyásoló háttérhatalom létezésébe vetett hittel is.

MÓDSZERTAN

Kutatásunk során kvantitatív és kvalitatív módszereket is alkalmaztunk: kérdőíves felmérésünket két fókuszcsoportos beszélgetés követte.

Előbbi adatfelvételt az Inspira Research kutatóintézet 2023. március 24 - április 11. között végezte 1000 fős, nemre, korra, iskolai végzettségre és településtípusra nézve reprezentatív mintán, személyes lekérdezéssel. A kérdőívet négy blokkra osztottuk:

- médiafogyasztási szokások közéleti, politikai kérdésekben;
- az Ukrajna elleni orosz agresszióval kapcsolatos dezinformációs narratívákra való fogékonyság;
- más, a háborúhoz nem kapcsolódó dezinformációs narratívákra való fogékonyság;
- objektív valósággal, tényrelativizmussal kapcsolatos nézetek.

A kérdőíven a 21 Kutatóközpontnak és a Republikon Intézetnek is szerepelt egy-egy kérdésblokkja; ezek közül néhányat (az értékrendi, ideológiai önbesorolásra vonatkozókat) háttérváltozóként felhasználtuk az elemzéshez.

Az első eredmények alapján állítottuk össze a két fókuszcsoportos beszélgetés vezérfonalát, amelyeket a Political Capital munkatársa moderált. A fókuszcsoportok résztvevőinek mindegyikéről tudtuk, hogy valamennyire fogékony a dezinformációra, de nem, életkor, iskolai végzettség és régió tekintetében törekedtünk a heterogenitásra.

A fókuszcsoportos beszélgetésen - a kérdőív témáival összhangban - az alábbi négy témakört tártuk fel részletesebben:

1. (közéleti) hírfogyasztási szokások (hagyományos és közösségi média);
2. álhírekkel kapcsolatos nézetek;
3. tényellenőrzés „otthoni” használata;
4. tényrelativizmus, objektív valóság.

A fókuszcsoportos beszélgetések tapasztalatait a szövegben a kvantitatív kutatás bemutatásának vonatkozó részeihez fűztük hozzá, és kiemeléssel jelöltük.

MÉDIAFOGYASZTÁS

Kutatásunk során a médiafogyasztási, azon belül is a hír- és híradófogyasztási szokásairól kérdeztük a résztvevőket, elsősorban azzal a céllal, hogy az így kapott adatokat mint magyarázó információt, jellemzőt használjuk az elemzésünkben. Az internetes hírportálok, napilapok és tévéhíradók olvasottsági, nézettségi visszajelzései alapján megpróbáltuk tetten érni, léteznek-e médiabuborékok, és ha igen, azok mekkorák. Mindenekelőtt arra voltunk kíváncsiak, hogy mekkora lehet azoknak az aránya, akik közéleti, politikai témákban döntően a kormányzati irányítású médiumokból tájékozódnak.

Így mértünk

Online hírportálok:

A Milyen gyakran tájékozódik közéleti, politikai kérdésekről? kérdést tettük fel, a válaszopciók a következők voltak: minden nap; hetente legalább egyszer; legalább havonta egyszer; soha.

A felsorolt médiumok: 24.hu; 444.hu; blikk.hu; borsonline.hu; hirado.hu; hvg.hu; index.hu; magyarnemzet.hu; mandiner.hu; metropol.hu; nepszava.hu; origo.hu; rtl.hu; telex.hu.

Napilapok:

A Most napilapokat fogok felsorolni, és arra kérem, mindegyikről mondja meg, hogy milyen gyakran olvas ezekben közéleti híreket, cikkeket! Kérem, most csak a lapok nyomtatott változatára gondoljon! A válaszopciók a következők voltak: minden nap; hetente legalább egyszer; legalább havonta egyszer; korábban rendszeresen olvasta, de ma már nem; soha.

A felsorolt napilapok: Blikk; Bors; Metropol; Magyar Nemzet; Népszava; megyei napilap.

Tévéhíradók:

A Most felsorolok tévécsatornákat, és kérem, mondja meg, hogy melyiken milyen gyakran nézett híradókat mostanában? kérdést tettük fel. A válaszopciók a következők voltak: minden nap; hetente legalább egyszer; legalább havonta egyszer; soha.

A felsorolt tévéhíradók: RTL Klub; TV2; M1, M2, M4, M5, Duna TV (közül valamelyik vagy több); ATV; Euronews; Hír TV.

Az online médiumok esetében a kormányzati médiabuborékba azokat a hírfogyasztókat soroltuk, akik naponta vagy legalább heti egy alkalommal tájékozódnak közéleti, politikai kérdésekben a kormányzati irányítású médiumokból (hirado.hu, magyarnemzet.hu, mandiner.hu, metropol.hu, origo.hu, borsonline.hu), ezzel szemben a kormánytól független online médiumokból (24.hu, 444.hu, hvg.hu, rtl.hu, telex.hu, nepszava.hu) ennél ritkábban. Az inkább lazának mondható feltételrendszer ellenére az ide sorolható megkérdezettek aránya mindössze 8% volt, azaz meglehetősen kicsinek mondható ez alapján a kormányzati médiabuborék mérete. A Mérték tavaszi kutatása is megerősíti ezt, miszerint „a buborékhatás messze nem annyira jelentős, mint azt sokan feltételezik, tehát nem igaz, hogy a médiafogyasztók többsége nagyon egyoldalúan, csak kormánypárti vagy csak független hírforrásokból tájékozódik. Valójában a hírfogyasztás sokkal színesebb, az emberek többségéhez eljutnak olyan hírek, amelyek a saját politikai nézeteiktől eltérő narratívát képviselnek”.¹ A mintánkban kapott 8 százalékos arányt túl alacsonynak tartottuk ahhoz, hogy kellő megbízhatósággal térképezzük fel a jellemzőit, ezért nem vizsgáltuk külön ezt a csoportot.

¹ Mérték Médiaelemző Műhely: *Tájékozódási szigetek egy polarizált mediarendszerben*, 2023, In: Mérték Füzetek 19. szám. Elérhető [online](#).

A televíziók híradói esetében hasonló logikát követtünk a kormányzati buborék meghatározásakor. A nézettségre vonatkozó visszajelzések alapján a megkérdezetteket három csoportba soroltuk.

1. Legalább heti gyakorisággal nézik a TV2, a Hír TV vagy az állami média legalább egyikének híradóját, ugyanakkor az RTL, az ATV és a Euronews híradóiba ennél jóval ritkábban (havonta egyszer vagy soha nem) néznek bele.
2. Az első csoport ellentéte: az ide tartozók elsősorban az RTL, az ATV vagy a Euronews híradóit nézik, míg a kormányzati irányítású adókéit nem vagy csak alig.
3. Minden más válaszadót a harmadik csoportba soroltuk: ők vagy nem néznek tévéhíradót, vagy vegyesen fogyasztják a független és a kormányzati irányítású csatornák híradóit.

A döntően kormányzati híradókat nézők (1. csoport) aránya 11%, a döntően kormánytól független csatornák híradóit nézőké (2. csoport) pedig 13%. Ezek már elegendően nagy elemszámokat jelentenek, így megvizsgáltuk azt, hogy a békével, háborús dezinformációval kapcsolatos vélemények tekintetében mi mondható el róluk. Fontos ugyanakkor, hogy ez a kategorizáció egyáltalán nem veszi figyelembe az online híroldalak olvasottságát, tehát elképzelhető például, hogy a híradó szerint kormányzati buborékba sorolt személy döntően független online híroldalakról tájékozódik.

A pártpreferencia-adatok azt jelzik, hogy a két csoport erősen eltérő. A kormányzati irányítású buborékban a Fidesz-szavazók aránya 66% (a teljes mintában 29%), az ellenzéké 5% (a teljes mintában 24%). A kormánytól független buborékban a kormánypárti szavazók aránya 11%, az ellenzéké 52%. A harmadik, vegyes csoportban a teljes mintát közelítő, 26-23 százalékot mértünk. Ugyanakkor a kormányzati és az ellenzéki buborékban is vannak a másik politikai oldal szavazói és nagyon sok bizonytalan is.

A HÁBORÚVAL KAPCSOLATOS DEZINFORMÁCIÓK

A béke kilátásai

A háború kimenetelét, az ukrán kilátásokat illetően a pesszimizmus és a bizonytalanság érhető tetten. A megkérdezettek 40%-a szerint Ukrajna veresége elkerülhetetlen (ők teljes mértékben vagy inkább egyetértettek ezzel az állítással), miközben csupán 23% gondolta ennek az ellenkezőjét. A határozott állásponttal rendelkezők mellett egy jelentős csoport (37%) eleve nem tudott válaszolni a kérdésre, vagy a semlegesnek tekinthető középítő válaszopciót jelölte meg. Egészen hasonló eredményt kaptunk, amikor arra kérdeztünk rá, hogy a béke vajon csak úgy érhető-e el, ha Ukrajna területeket ad át Oroszországnak. 39% értett ezzel egyet, míg 25% volt ellentétes állásponton, a fennmaradó 36% bizonytalan volt a kérdésben. A szinte teljesen megegyező megoszlás, illetve a két változó közötti viszonylag erős² együttjárás azonban nem jelenti azt, hogy mindenki egyformán válaszolt a két kérdésre. Sokan egyetértettek az egyikkel, míg bizonytalanok voltak a másikat illetően, vagy éppen nem értettek egyet vele. Tehát a vélemények nem mindig mutattak határozottan egy irányba.

	5 - teljes mértékben egyetért	4	3	2	1 - egyáltalán nem ért egyet	nem tudja, nem mondja meg	összesen
Ukrajna veresége elkerülhetetlen	18	21	24	9	14	12	100
Béke csak akkor lehet, ha Ukrajna területeket ad át Oroszországnak	20	19	23	10	15	13	100

Táblázat: A két kérdésre adott válaszok százalékos megoszlása a teljes mintában. A kerekítés miatt a részek összege nem feltétlenül egyenlő 100 százalékkal.

Annak érdekében, hogy egyértelműbb képet kapjunk a véleményekről, a két kérdésre adott válaszaik alapján három csoportba soroltuk a megkérdezetteket:

1. *Pesszimisták:* ebbe a csoportba azok kerültek, akik mindkét állítással valamilyen szinten egyetértettek (teljes mértékben vagy inkább). Ők nem bíznak Ukrajna győzelmében és szerintük a békével területeket fog veszíteni.
2. *Optimisták:* ide azok a válaszadók kerültek, akik egyik kérdéssel sem értettek egyet (egyáltalán nem vagy inkább nem). Ők látnak esélyt arra, hogy Ukrajna győztesen kerül ki a háborúból, még hozzá úgy, hogy megtartja korábbi területeit.
3. *Bizonytalanok, változó nézetűek:* minden más válaszadót ide soroltunk. Ők vagy bizonytalan, semleges véleményt fogalmaztak meg legalább az egyik kérdést illetően, vagy az egyikkel egyetértettek, de a másikkal nem.

A teljes mintában a pesszimisták aránya 26%, míg az optimistáké 15%. A legtöbben, mintegy 60%-nyian, bizonytalan vagy változó válaszokat adtak. Tehát az abszolút többség inkább tekinthető bizonytalanoknak az ukrán esélyeket illetően, a határozott állásponton lévők között azonban a pesszimisták dominálnak.

A pártpolitikai irányultság erősen hat a háború lezárásával kapcsolatos nézetekre. Ez a kiforrott véleménnyel rendelkezők között mutatkozik meg leginkább. A Fidesz szimpatizánsainak 34

² A Pearson korrelációs együttható értéke +0,602.

százaléka pesszimista, közöttük csak elvétve akad optimista (3%). Ezzel szemben a 2022-ben közös listán induló ellenzéki pártok és utódaik³ támogatói között kevesebb mint feleannyi (15%) a pesszimista (a továbbiakban az ellenzéki szavazók alatt ezt a csoportot értjük). Az optimisták aránya sokkal magasabb, 26 százalék. A bizonytalan, vegyes nézetűek tekintetében alig van eltérés, a kormánypárti szavazóknál 63, az ellenzékieknél 59 százalékot mértünk.

Egészen hasonló eltérést tapasztaltunk a konzervatív-liberális értékskálán történő önelhelyezés vonatkozásában is. A határozottan konzervatívok lényegesen pesszimistábbnak látják Ukrajna szempontjából a háború lezárását azokhoz képest, akik magukat határozottan liberálisnak tartják.⁴ A párhuzamot a pártszimpátia csak részben magyarázza. A liberális-konzervatív értékskála ugyanis csak részlegesen feleltethető meg a pártpreferenciának: nem csak a kormánypárt szavazói határozott konzervatívok, és nem minden liberális érzelmű választó szavaz a felsorolt ellenzéki pártok valamelyikére (erről lásd a [Republikon liberalizmusról írt elemzését](#)).

A kormányzati buborék híradónézőinek 34%-a pesszimista a háború lezárásával kapcsolatban, míg csupán 3%-uk optimista; ez pontosan megegyezik a Fidesz szavazói körében kapott eredménnyel. A kormánytól független híradók nézőinek 36 százaléka optimista, míg 11%-uk pesszimista. Ez az aránypár lényegesen optimistább képet mutat, mint az ellenzéki szavazók körében kapott eredmény.

	pesszimista	optimista	bizonytalan vagy változó álláspontú
teljes minta	26	15	60
Fidesz szavazói	34	3	63
ellenzéki szavazók	15	26	59
határozottan liberálisnak tartja magát	14	26	60
határozottan konzervatívnak tartja magát	35	9	56
kormányzati irányítású híradókból tájékozódók	34	3	63
kormánytól független híradókból tájékozódók	11	36	53

Táblázat: A béke vonatkozásában pesszimisták, optimisták és a bizonytalanok részaránya a teljes mintában és egyes politikai, médiafogyasztási csoportokban

Az USA szerepe a háborúban

A háborúval kapcsolatos leggyakoribb narratívák, dezinformációk valóságtartalmának megítélésére irányuló kérdéseink között három olyan volt, amelyek az Egyesült Államok szerepére vonatkoztak. A háború első hónapjaiban terjedt elsősorban az az extrémnek mondható dezinformáció, hogy az Egyesült Államok [titkos laboratóriumokat működtet](#) Ukrajnában, ahol biológiai fegyvereket fejlesztenek. A másik dezinformáció szerint Ukrajna területének jelentős része amerikai tulajdonban van.⁵ Harmadikként arra a narratívára

³ Demokratikus Koalíció, Jobbik, LMP, MMM, Momentum, MSZP, Nép Pártján, Párbeszéd.

⁴ Határozott alatt azokat a válaszadókat értjük, akik az 1-7, liberális-konzervatív skálán a két szélső érték valamelyikét jelölték meg.

⁵ Az ukrajnai termőföldek felvásárlásáról, az amerikai gyarmatosításról szóló dezinformáció hazai terjedését az *Oroszbarát propaganda a főáramú médiában, oltásellenesség a széleken* című tanulmányunkban részletesen feldolgoztuk: https://politicalcapital.hu/konyvtar.php?article_read=1&article_id=3201.

kérdeztünk rá, miszerint az Egyesült Államok arra törekedne, hogy a háború minél tovább tartson.⁶

A három kérdésre adott válaszok alapján a közvélemény-kutatás résztvevőit az alábbi csoportokba soroltuk⁷:

- *Nagyon fogékony az USA-val kapcsolatos háborús dezinformációra:* ide tartoznak azok a válaszadók, akik szerint mindhárom állítás igaz (biztosan vagy inkább).
- *Mérsékelten fogékony az USA-val kapcsolatos háborús dezinformációra:* ide azok a válaszadók kerültek, akik valamely két állítást igaznak tartották, a harmadik esetében pedig a semleges válaszopciót adták meg (az 1-5, biztosan nem igaz – biztosan igaz skálán a 3-ast).
- *Erősen immunis az USA-val kapcsolatos háborús dezinformációra:* ide tartoznak azok a válaszadók, akik szerint mindhárom állítás hamis (biztosan vagy inkább).
- *Mérsékelten immunis az USA-val kapcsolatos háborús dezinformációra:* ide azok a válaszadók kerültek, akik valamely két állítást hamisnak tartották, a harmadik esetében pedig a semleges válaszopciót adták meg.
- *Hezitáló, gyanakvó állásponton van:* azok, akik a három dezinformáció közül valamelyiket elhiszik, valamelyiket nem.
- *Semleges állásponton van:* azok, akik legalább két kérdésre a középső, semleges válaszopciót jelölték meg.
- *Bizonytalanok:* azok a válaszadók, akik legalább két kérdésre nem adtak érdemi választ.

A teljes mintában a megkérdezettek 12%-a nagyon, további 10% pedig mérsékelten fogékony az USA-val kapcsolatos háborús dezinformációra. Velük ellentétben 14% határozottan, további 5% pedig inkább elutasítja a dezinformációt. Azaz az emberek 41%-ának van egyértelmű álláspontja ezekben a kérdésekben, közülük a dezinformációval szemben immunisak aránya kissé elmarad a dezinformációra fogékonyakétól. A legnagyobb csoportot, az összes megkérdezett harmadát, azok jelentik, akik nem mindig egy irányba válaszoltak: valamely narratívát inkább igaznak, míg egy másikat inkább hamisnak gondoltak. Ez a hezitáló, gyanakvó csoport abban az értelemben tekinthető veszélyeztetettnek, hogy átbillenhetnek a fogékonyak csoportjába. 10% jellemzően semleges álláspontot fogalmazott meg, míg 15% bizonytalan volt, válaszolni sem tudott, vagy akart a kérdésekre.

A kormánypárthoz való viszonyulás markánsan befolyásolja az USA-val kapcsolatos háborús dezinformációra való fogékonyságot. A Fidesz szavazóinak bő harmada (34%) tekinthető fogékonynak (nagyon vagy mérsékelten) és csupán 9% immunis. Ezzel szemben az ellenzéki szavazók körében 13% fogékony és 37% immunis. A hezitálók, gyanakvók aránya lényegében megegyezik a két táborban, 30-31 százalék.

Az előző fejezetben bemutatott békenarratívák esetében is nagyon eltérő fogékonysági eloszlást mértünk. Az Ukrajna szempontjából optimisták közel fele (48%) határozottan elutasítja

---

⁶ A kérdés egészen pontosan így hangzott: „Most olyan, az orosz-ukrán háborúval kapcsolatos állításokat olvasok fel, amelyek az emberek egy része szerint igazak, mások szerint pedig nem. Kérem, most egy ötfokú skála segítségével mondja meg, hogy mennyire tartja igaznak az adott állítást. Az 1-es jelentse azt, hogy biztosan nem igaz, az 5-ös pedig azt, hogy biztosan igaz. Természetesen a közbülső osztályzatokat is használhatja. (1)Az Egyesült Államok titkos laboratóriumokat működtet Ukrajnában, ahol biológiai fegyvereket fejlesztenek; (2) Ukrajna területének jelentős része amerikai tulajdonban van; (3) Az Egyesült Államok arra törekszik, hogy a háború minél tovább tartson.”

⁷ Az összehasonlítást statisztikailag megalapozza, hogy a három tétel egy faktorra illeszkedik, amely a variancia 72,7 százalékát megőrzi.

az USA-val kapcsolatos háborús dezinformációt, csupán 9% fogékony rá. Ugyanakkor a pesszimisták körében 37% a fogékonyak aránya, míg mindössze 8% immunis.

Az ideológiai, értékrendi önbesorolás különböző kategóriáiban kapott eredmények megfelelnek a várakozásainknak: a konzervatívok sokkal fogékonyabbak, mint a liberálisok, ugyanez teljesül a jobboldali és a baloldali gondolkodásúak esetében is (részletes eredményeket lásd a Függelékben). Az értékrendi, felfogásbeli típusok közül a legmarkánsabb eltérést a fogékonyak és az immunisak között a saját magukat elsősorban nemzeti érzelműnek tartók között mértünk (41% fogékony, 5% immunis). Őket követték az európeér, nyugatias gondolkodású emberek (8% - 38%), majd a rend és stabilitás hívei (34% - 7%). Az értékrendi felfogásra vonatkozó kérdés során 8% elsősorban zöldnek, környezetvédőnek tartotta magát. Esetükben az USA-val kapcsolatos dezinformáció tekintetében a fogékonyak és az immunisak aránya kiegyensúlyozott (20-21%).

	Nagyon fogékony	Mérsékeltlen fogékony	Nagyon immunis	Mérsékeltlen immunis	Hezitáló, gyanakvó	Semleges állásponton van	Bizonytalan
teljes minta	12	10	14	5	33	10	15
Fidesz szavazói	19	15	3	6	31	13	14
ellenzéki szavazók	6	7	30	7	30	10	9
pesszimista	23	14	5	3	35	7	14
optimista	4	5	48	7	23	4	8

Táblázat: Az USA-val kapcsolatos dezinformációk iránti fogékonyság a teljes mintában és egyes csoportokban (%)

Az USA-val kapcsolatos háborús dezinformációkra még a kormánypárti szavazóknál is fogékonyabbak azok, akik döntően a TV2, a Hír TV vagy az állami média híradóit nézik. Ugyanez igaz az immunitásra átfordítva, az RTL, az ATV vagy a Euronews nézőire, az ellenzéki szavazókkal összevetésben. Sőt, az eltérés ez esetben még hangsúlyosabb: az ellenzéki szavazók 37%-os immunitását lényegesen meghaladja a független híradó fogyasztók esetében kapott 50%-os érték.

	nagyon fogékony	mérsékeltlen fogékony	mérsékeltlen immunis	nagyon immunis
teljes minta	12	10	5	14
Fidesz szavazói	19	15	6	3
ellenzéki szavazók	6	7	7	30
kormányzati irányítású híradókból tájékozódók	25	12	4	3
kormánytól független híradókból tájékozódók	2	5	5	45

Táblázat: Az USA-val kapcsolatos dezinformációk iránti fogékonyság a teljes mintában és egyes csoportokban (%)

A két fókuszcsoport résztvevőit eleve úgy válogattuk, hogy ők már valamilyen szinten fogékonyak a dezinformációra / összeesküvés-elméletekre, de a beszélgetésen közülük a legtöbben ettől még szkeptikusként tekintettek magukra, akik hatékonyan szűrik ki a fals információkat. Saját bevallásuk szerint erre a legbevetettebb technika, hogy több forrásból igyekeznek tájékozódni. A fókuszcsoportos beszélgetések során olyan állításokkal generáltunk vitát a résztvevők között, amelyek a kérdőívben is szerepeltek. Közülük az egyik szerint „az Egyesült Államok arra törekszik, hogy a háború minél tovább tartson”. Az egyik, a fogékonyok csoportjába illeszkedő jellemző reakció így hangzott: „Nekik ez nettó nyereség. Egy háború, ami nem náluk van.” Egy másik résztvevő a KESMA-oldalakat

kritizálta, de jelezte, hogy az „ellenzéki sajtónak” sem hisz feltétel nélkül. Ő kritikusan megjegyezte, hogy ez nem egy hír, csak egy mondat, amit nem lehet ellenőrizni, hiszen nincs szerző, nincs pontos forrás, de nem is foglalt állást az állítással szemben. Az illető jó példája a hezitáló-gyanakvó csoportnak.

Ukrajna szerepe a háborúban

Az Ukrajnával kapcsolatos dezinformációk, narratívák közül is háromra kérdeztünk rá, amelyekből az USA szerepével kapcsolatban alkalmazott módszer alapján alkottunk kategóriákat a fogékony és az immunitás mérésére⁸. A vizsgált állítások szerint (1) Ukrajna korábban népiertást követett el a területén élő orosz kisebbség ellen; (2) Ukrajna vezetése náci ideológiát képvisel; (3) Ukrán nacionalisták miatt a kárpátaljai magyar kisebbség állandó életveszélyben van. Ezek tényellenőrzését a [Lakmusz](#) és az [AFP](#) újságírói is alaposan körbejárták.

A kategóriák tehát az alábbiak:

- *Nagyon fogékony az Ukrajnával kapcsolatos háborús dezinformációra:* ide tartoznak azok a válaszadók, akik szerint mindhárom állítás igaz (biztosan vagy inkább).
- *Mérsékeltlen fogékony az Ukrajnával kapcsolatos háborús dezinformációra:* ide azok a válaszadók kerültek, akik valamelyik két állítást igaznak tartották, a harmadik esetében pedig a semleges válaszopciót adták meg (az 1-5, biztosan nem igaz – biztosan igaz skálán a 3-ast).
- *Erősen immunis az Ukrajnával kapcsolatos háborús dezinformációra:* ide tartoznak azok a válaszadók, akik szerint mindhárom állítás hamis (biztosan vagy inkább).
- *Mérsékeltlen immunis az Ukrajnával kapcsolatos háborús dezinformációra:* ide azok a válaszadók kerültek, akik valamely két állítást hamisnak tartották, a harmadik esetében pedig a semleges válaszopciót adták meg.
- *Hezitáló, gyanakvó állásponton van:* azok, akik a három dezinformáció közül valamelyiket elhiszik, valamelyiket nem.
- *Semleges állásponton van:* azok, akik legalább két kérdésre a semleges válaszopciót jelölték meg.
- *Bizonytalanok:* azok a válaszadók, akik legalább két kérdésre nem adtak érdemi választ.

A teljes minta 27%-a fogékony (15% nagyon, 12% mérsékeltlen), míg 17%-a immunis (12% nagyon, 5% mérsékeltlen). Az Ukrajna szerepét, felelősségét firtató dezinformációkkal kapcsolatban 44%-nak van határozott, egy irányba mutató álláspontja. Közöttük egyértelmű többségben vannak azok, akik fogékonyak ezekre. 27%-ot tesznek ki azok, akiknek van véleményük mindhárom állításról, de azok nem mutatnak egy irányba, még hezitálnak, gyanakvók. Ebben a kérdésben is jelentős azoknak az aránya, akik vagy nem tudják megítélni az állítások valóságtartalmát (14%), vagy inkább a neutrális válaszopciót jelölték meg (15%).

A párszimpatia ebben az esetben is markánsan hat a véleményekre. A Fidesz szimpatizánsainak 34%-a fogékony, miközben az immunisak aránya ennek töredéke, 7%. Az ellenzéki szavazóknál 21% fogékony és 29% immunis. Esetükben ugyanakkor lényegesen kisebb a különbség a két csoport részaránya között, 8 százalékpont, miközben a kormánypárti szavazók esetében ugyanez a differencia 27 százalékpont. Az USA-val kapcsolatos kérdéseknél a fogékony-

---

⁸ Az összevonhatóságot statisztikailag megalapozza, hogy a három tétel egy faktorra illeszkedik, amely a variancia 75,6 százalékát megőrzi.

immunis eltérés a Fidesz szavazói esetében 25, az ellenzékieknél 24 százalékpont, lényegében megegyezik. Tehát az ellenzéki szavazókban az Egyesült Államokról szóló háborús dezinformációkkal kapcsolatban sokkal egyértelműbb az immunisak fölénysége, mint az Ukrajnával kapcsolatos narratíváknál.

A háború lezárását, a békét illetően optimisták (akik szerint nem igaz, hogy Ukrajna biztos vereségre van ítélve, és elutasítják a területek átadását mint a béke feltételét) fele immunis az Ukrajnával kapcsolatos háborús dezinformációra, azonban közöttük is vannak (17%), akik valószínűleg tartják a megfogalmazott kritikákat, vádakat, fogékonyak ezekre a dezinformációkra. Velük ellentétben, a békét illetően pesszimisták körében alig vannak immunisak (6%), viszont sokkal többen (45%) azok, akik fogékonyak a dezinformációra.

Az ideológiai és értékrendi önbesorolás mentén hasonló mértékben befolyásolja az Ukrajnával kapcsolatos dezinformációk iránti fogékonyt, mint ahogyan azt az USA-val kapcsolatban tapasztaltuk. A magukat határozottan jobboldalinak, konzervatívnak tartók, a rendpártiak, az erős nemzeti érzelműek körében magasabb a fogékony aránya, míg a baloldaliak, liberálisok, nyugatias gondolkodásúak között alacsonyabb. A zöldek, környezetvédők között kiemelkedően sokan vannak a hezitálók, gyanakvók. Ez részben annak lehet a következménye, hogy nekik kevésbé erős a pártpolitikai elköteleződésük, pártválasztásuk vegyes.

	Nagyon fogékony	Mérsékelt fogékony	Nagyon immunis	Mérsékelt immunis	Hezitáló, gyanakvó	Semleges állásponton van	Bizonytalan
teljes minta	15	12	12	5	27	15	14
Fidesz szavazói	20	14	3	4	30	18	11
ellenzéki szavazók	13	8	23	6	25	16	8
pesszimista	30	15	3	3	23	17	9
optimista	10	7	44	7	20	9	2

Táblázat: Az Ukrajnával kapcsolatos dezinformációk iránti fogékonyt a teljes mintában és egyes csoportokban (%)

Az Ukrajnáról szóló dezinformáció esetében a kapott mintázat azt mutatja, hogy a kormány által irányított csatornák nézői az átlagnál fogékonyabbak, míg a független híradók fogyasztói az átlagnál immunisabbak a dezinformációra. A megfelelő pártpreferencia-csoportokhoz viszonyítva azonban ebben az esetben sokkal kisebb, csupán néhány százalékpontos különbséget mértünk.

	nagyon fogékony	mérsékelt fogékony	mérsékelt immunis	nagyon immunis
teljes minta	15	12	5	12
Fidesz szavazói	20	14	4	3
ellenzéki szavazók	13	8	6	23
kormányzati irányítású híradókból tájékozódók	19	16	3	6
kormánytól független híradókból tájékozódók	13	14	4	22

Táblázat: Az Ukrajnával kapcsolatos dezinformációk iránti fogékonyt a teljes mintában és egyes csoportokban (%)

Az Egyesült Államokkal és az Ukrajnával kapcsolatos háborús dezinformációk valóságtartalmáról alkotott vélemények jellemzően együtt járnak: az USA-val kapcsolatos dezinformációra fogékonyak 55%-a az Ukrajnával kapcsolatosakra is fogékony. Az immunisak esetében is pontosan ezt az arányt mértük. A két országot felcserélve azt kapjuk, hogy az Ukrajnáról szóló narratívákkal szemben immunisoknak 64%-a immunis az Egyesült Államokról szólókkal szemben is. A fogékonyak esetében 46 százalék az egyezés.

A kapott 46-64 százalékos egyezési arány ugyanakkor azt is jelzi, hogy a két vélemény gyakran elkülönül. Sokan nem egységesen kezelik a háborúval kapcsolatos narratívákat, figyelembe veszik, hogy azokban az Egyesült Államok vagy Ukrajna szerepel. Az eredmények azt jelzik, hogy az USA-val kapcsolatos dezinformációk elfogadásából és elutasításából jobban következik az Ukrajnára vonatkozó dezinformációk megítélése, mint fordítva.

A HÁBORÚVAL NEM KAPCSOLATOS DEZINFORMÁCIÓK

Az eddig bemutatott dezinformációkon túl olyan hamis narratívák érzékelt valóságtartalmára is rákérdeztünk, amelyek nem kapcsolódnak a háborúhoz.

2022-ben például elterjedt az a félreinterpretált információ, miszerint „a Pfizer belső dokumentumai igazolják, hogy a koronavírus elleni védőoltásuk miatt sokan meghaltak”.⁹ A mi kutatásunk során megkérdezettek 39 százaléka szerint is igaz lehet ez az állítás (biztosan vagy inkább). Ennél kevesebben (24%) gondolták határozottan hamisnak a hírt. A kérdés megítélésében sokan elbizonytalanodtak, a 15 százaléknál több válaszolón túl további 21% választotta az *igaz is meg nem is*-nek megfelelő 3-as opciót.

A pártpreferencia vonatkozásában az ellenzéki szavazók emelkednek ki az átlagnál erősebb elutasításban, miközben a kormánypártiak körében a teljes mintának megfelelő arányokat mértünk. Ez utóbbi összecseng korábbi felméréseinkkel, amelyek szintén azt jelezték, hogy – a kormány álláspontjával és fő kommunikációs irányvonalával összhangban – az oltásokkal kapcsolatos hamis információkra és összeesküvés-elméletekre az átlagnál nem fogékonyabbak a Fidesz szavazói.

A médiafogyasztási csoportok közül kiemelkedik a kormánytól független csatornák híradóiból tájékozódók csoportja. Körükben nagyon magas az immunitás. 48 százalékuk hamisnak tartotta ezt a hírt, miközben 26% vélte valamilyen mértékben igaznak.

	1 - biztosan nem igaz	2	3	4	5 - biztosan igaz	NT/NV
teljes minta	15	9	21	18	21	15
Fidesz szavazói	15	12	19	19	21	15
ellenzéki szavazók	26	10	23	13	15	13
kormányzati irányítású híradókból tájékozódók	17	8	24	15	18	18
kormánytól független híradókból tájékozódók	40	8	17	12	14	9

Táblázat: Mennyire tartja igaznak a következő állítást: A Pfizer belső dokumentumai is azt igazolják, hogy a koronavírus elleni védőoltásuk miatt sokan meghaltak? A válaszok megoszlása a teljes mintában és egyes csoportokban.

Egy másik, inkább az összeesküvés-elméletek, mint a dezinformációk körébe sorolható állítás szerint az orosz titkosszolgálat terhelő bizonyítékokkal rendelkezik Orbán Viktorra, amivel zsarolják a miniszterelnököt. Részben ez is indokolja Kreml-párti nézeteit.

Kutatásunkban a megkérdezettek 30 százaléka gondolta azt, hogy ennek van valóságalapja, azaz jelentősnek mondható a fogékonyság, nyitottság erre a konteóra. Az ellenzéki szavazók –

⁹ A dezinformáció terjedéséről további részlet *Oroszbarát propaganda a főáramú médiában, oltásellenesség a széleken* című [tanulmányunkban olvasható](#).

a várakozásoknak megfelelően – sokkal hajlamosabbak hinni benne, 42%-uk igaznak tartotta. Ugyanakkor a Fidesz szavazói sem egységesen vetik el a miniszterelnökről szóló pletykát: közöttük is van egy 18%-os csoport, akik szerint mindez nem feltétlenül alaptalan.

Mindkét médiafogyasztási csoportban polarizáltabb véleményeket mértünk, mint a két pártpreferencia-csoportban. A kormányzati irányítású csatornák nézőinek 52%-a vélte hamisnak és csupán 13%-a igaznak az elméletet. A független híradók nézőinek ezzel szemben 53%-a vélte igaznak és 8%-a hamisnak az állítást.

	1 - biztosan nem igaz	2	3	4	5 - biztosan igaz	NT/NV
teljes minta	19	8	20	14	16	23
Fidesz szavazói	39	9	12	8	10	23
ellenzéki szavazók	9	6	25	16	26	18
kormányzati irányítású híradókból tájékozódók	42	10	17	7	6	18
kormánytól független híradókból tájékozódók	5	3	20	14	39	19

Táblázat: Mennyire tartja igaznak a következő állítást: Az orosz titkosszolgálat terhelő bizonyítékokkal rendelkezik Orbán Viktor ellen, amivel zsarolják a miniszterelnököt? A válaszok megoszlása a teljes mintában és egyes csoportokban.

A kormányzati propaganda eszköztárában régebb óta jelen van az a narratíva, miszerint az európai balliberális erők a kereszténység és a nemzetállamok lerombolására törekednek Európában. Ez egy erősen polarizáló állítás: míg a lakosság egy jelentős része (35%) gondolja úgy, hogy létezhet ilyen szándék, közel ennyien voltak azok (31%), akik szerint viszont nem.

A narratíva erős politikai üzenete visszatükröződik a kormányoldallal való szimpátia két fő csoportjában. A Fidesz szavazóinak 57%-a véli igaznak, miközben az ellenzéki szavazók esetében ugyanennyien tartják hamisnak.

	1 - biztosan nem igaz	2	3	4	5 - biztosan igaz	NT/NV
teljes minta	21	10	19	19	16	15
Fidesz szavazói	5	7	16	25	32	14
ellenzéki szavazók	46	11	16	14	6	8
kormányzati irányítású híradókból tájékozódók	4	7	19	22	33	15
kormánytól független híradókból tájékozódók	53	7	14	6	6	14

Táblázat: Mennyire tartja igaznak a következő állítást: Az európai balliberális erők a kereszténység és a nemzetállamok lerombolására törekednek Európában? A válaszok megoszlása a teljes mintában és egyes csoportokban.

„Az európai balliberális erők a kereszténység és a nemzetállamok lerombolására törekednek Európában” – Ezt az állítást is teszteltük a fókuszcsoportos beszélgetések során, hamar meg is tette polarizáló hatását. Az a résztvevő, aki az előző állításnál a fogékonyakat képviselte, ekkor azt mondta, hogy „az összes sorozás ilyen”, tehát szkepszisének adott hangot. Mások is említették, hogy „ez egy tipikus fideszes hír”. Annak ellenére, hogy többen is próbáltak (látszólag?) elhatárolódni a kormánytól, végül sokan egyetértettek vele, vagy legalábbis azt képviselték, hogy ha nem is egy az egyben igaz, de van valamennyi alapja. Egy másik résztvevő, aki az USA-val kapcsolatos hírrel kapcsolatban semleges állásponton volt, ennél – az ő életét jobban érintő – állításnál a következőket mondta: „A muszlimok el akarják foglalni, illetve be akarják hozni a kultúrájukat Európába,

és el akarják nyomni a keresztényeket.” Ő tehát a fogékonyak csoportját erősítette, ahogy az a harmadik résztvevő is, aki bár azt állította magáról, hogy kritikus a kormányzati irányítású médiával, az előző állítással is egyetértett, ezt pedig így kommentálta: „Az ilyen arab- meg migránsölelgető emberek nem a kereszténységnek tesznek jót, és a nemzetállamokat le fogják rombolni.”

Végül egy itthon sokkal kevésbé átpolitizált dezinformáció valóságtartalmára kérdeztünk rá. II. Erzsébet halála után, egy fabrikált közösségimédia-poszton keresztül terjedt el az a hír, miszerint a királynő titokban lovaggá ütötte Donald Trumpot. Az [AP](#) által is cáfolt hír valószínűleg kevesekhez jutott el Magyarországon, így a kutatásban megkérdezettek is minden bizonnyal először hallottak róla. Kevesen voltak (14%) azok, akik el tudták képzelni a hírről, hogy igaz volna. Sokkal többen (42%) nem ültek fel az áhírnek. Nagyon magas volt ugyanakkor a bizonytalanok aránya. Valószínűleg ebben szerepet játszott, hogy hiányzott az információ, az iránymutatás az itthoni médiumokból. Ezek hiányában pedig sokan nem mertek a saját ítélőképességükre hagyatkozni.

Ennek a hírnek a megítélésében is kiemelkednek a független híradók nézői. Ők sokkal magabiztosabban állították (64%), hogy az állítás hamis.

	1 - biztosan nem igaz	2	3	4	5 - biztosan igaz	NT/NV
teljes minta	33	9	13	8	6	31
Fidesz szavazói	28	8	17	10	5	32
ellenzéki szavazók	46	8	12	7	4	22
kormányzati irányítású híradókból tájékozódók	29	13	12	14	5	27
kormánytól független híradókból tájékozódók	57	7	10	4	2	21

Táblázat: Mennyire tartja igaznak a következő állítást: Nem sokkal a halála előtt Erzsébet királynő titokban lovaggá ütötte Donald Trumpot? A válaszok megoszlása a teljes mintában és egyes csoportokban.

AZ OBJEKTÍV VALÓSÁGRÓL ALKOTOTT VÉLEMÉNYEK

Kérdőíves felmérésünk utolsó részében az objektív valósággal szembeni szkepticizmust igyekeztünk megragadni. Bár maga a jelenség nem új keletű (a 20. század közepén kibontakozó filozófiai mozgalomban, a posztmodernizmusban gyökerezik), mára újra aktuálissá vált. Reneszánszát az általános elbizonytalanítást célzó modern dezinformáció és az „igazság utáni” korszak hozta el, amelyben alapattitűddé vált a tényekben és a valóságban való kételkedés.¹⁰

A résztvevőknek (többek között) azt a kérdést tettük fel, hogy mennyire értenek egyet azzal a kijelentéssel, miszerint *Objektív valóság valójában nem létezik, csak különböző vélemények vannak*. A megkérdezettek 32 százaléka teljes mértékben egyetértett az állítással, további 27% pedig inkább egyetértő állásponton volt. Mindössze 18 százalékot tettek ki az inkább nem vagy egyáltalán nem egyetértők. Sokaknak (22%) nem volt kiforrott álláspontja: egyet is értettek meg nem is. Feltűnően kevesen voltak viszont (3%), akik egyáltalán nem válaszoltak a kérdésre.

A fő demográfiai jellemzők mentén nem tapasztaltunk érdemi eltéréseket a válaszok között. Csupán a Budapesten élőkről mondható el, hogy ők kevésbé értenek egyet ezzel az állítással. Hasonlóan, a kormánypárti és az ellenzéki szavazók véleménye sem tér el. Ebben a kérdésben tehát nem jelentkezik olyan politikai polarizáció, ami sok más közéleti kérdést erősen meghatároz.

Az objektív valóságról alkotott vélemény tehát döntően független a nemtől, életkortól, iskolázottságtól és a kormányzati/ellenzéki pártszimpátiától. Ezzel szemben a vizsgált dezinformációkra és összeesküvés-elméletekre való fogékonysággal szinte minden esetben összefügg: az objektív valóság létezésébe vetett kétely együtt jár az USA-val és az Ukrajnával kapcsolatos háborús dezinformációra való fogékonysággal, valamint a politikai döntéseket befolyásoló háttérhatalom létezésébe vetett hittel is. Ennél mélyebbre viszont nem láthatunk; nem tudhatjuk, hogy van-e bármilyen irányú ok-okozati viszony közöttük, esetleg egy harmadik tényező az, ami ezekre az attitűdökre hat.

A fókuszcsoporthoz tartozó beszélgetéseken ezt a témát is érintettük, de főleg a média szerepére futtattuk ki a beszélgetést. A kutatással összhangban, a csoportban is nagyjából egyetértés mutatkozott abban, hogy objektív újságírás nem létezik. Ezt leginkább azzal támasztották alá, hogy minden médium húz valamilyen irányba, illetve ugyanazt a hírt többféleképpen interpretálják az újságok, az újságírók. Egyikük szerint például *„mindenki a saját szemszögéből talál, és meggy az agy mosás – sikeresen”*. Egy másik résztvevő – aki az Indexet tartja a legobjektívebb médiumnak – azt mondta, *„attól még, hogy Index, nem feltétlenül 100%-os”*.

¹⁰ A témát a Magyar Digitálismédia Obszervatórium (HDMO) projekt keretében hamarosan megjelenő tanulmányunkban dolgozzuk fel. A kvantitatív és kvalitatív módszereket ötvöző kutatás során arra kerestük a választ, hogy a posztmodernizmus, a valóság utáni világ, a tényellenőrzés és az objektív újságírás/valóság hogyan jelennek meg a magyarországi kontextusban.

FÜGGELÉK

Az USA-val kapcsolatos dezinformációk iránti fogékonyág különböző csoportokban (%)

	Nagyon fogékony	Mérsékelt fogékony	Nagyon immunis	Mérsékelt immunis	Hezitáló, gyanakvó	Semleges álláspont on van	Bizonytalan
teljes minta (N=1000)	12	10	14	5	33	10	15
Fidesz szavazói (N=295)	19	15	3	6	31	13	14
ellenzéki szavazók (N=238)	6	7	30	7	30	10	9
liberálisnak tartja magát (egyértelműen, N=143)	3	6	43	5	17	5	22
konzervatívnak tartja magát (egyértelműen, N=121)	24	14	5	3	33	10	11
baloldali gondolkodásúnak tartja magát (1-2/7, N=162)	4	7	33	3	27	14	12
jobboldali gondolkodásúnak tartja magát (6-7/7, N=286)	19	14	8	5	33	12	10
elsősorban liberális, szabad gondolkodású embernek tartja magát (N=192)	6	6	21	6	35	8	18
elsősorban európai, nyugati gondolkodású embernek tartja magát (N=166)	5	3	35	3	28	8	17
elsősorban konzervatív, hagyománytisztelő embernek tartja magát (N=143)	13	14	6	9	33	8	17
elsősorban a rend és stabilitás híve (N=142)	18	16	4	3	38	13	8
elsősorban erős nemzeti érzelmű embernek tartja magát (N=108)	28	13	3	2	32	14	8
elsősorban hívő embernek tartja magát (N=95)	16	11	8	1	29	11	24
elsősorban zöldnek, környezetvédőnek tartja magát (N=75)	9	11	13	8	37	11	11
elsősorban szocialistának, szociáldemokratának tartja magát (N=56)	4	9	20	9	27	18	14
pesszimista (béke, N=256)	23	14	5	3	35	7	14
optimista (béke, N=147)	4	5	48	7	23	4	8
nagyon fogékony az Ukrajnával kapcsolatos dezinformációra (N=155)	43	12	9	1	27	6	2
nagyon immunis az Ukrajnával kapcsolatos dezinformációval szemben (N=118)	1	1	63	15	25	6	7

Az Ukrajnával kapcsolatos dezinformációk iránti fogékonyság különböző csoportokban (%)

	Nagyon fogékony	Mérsékelten fogékony	Nagyon immunis	Mérsékelten immunis	Hezitáló, gyanakvó	Semleges állásponton van	Bizonytalan
teljes minta (N=1000)	15	12	12	5	27	15	14
Fidesz szavazói (N=295)	20	14	3	4	30	18	11
ellenzéki szavazók (N=238)	13	8	23	6	25	16	8
liberálisnak tartja magát (egyértelműen, N=143)	13	12	15	5	17	15	23
konzervatívnak tartja magát (egyértelműen, N=121)	25	14	5	3	23	19	11
baloldali gondolkodásúnak tartja magát (1-2/7, N=162)	10	8	28	6	22	17	10
jobboldali gondolkodásúnak tartja magát (6-7/7, N=286)	20	17	3	2	30	18	9
elsősorban liberális, szabad gondolkodású embernek tartja magát (N=192)	9	9	16	8	26	16	17
elsősorban européer, nyugatias gondolkodású embernek tartja magát (N=166)	14	10	29	2	23	8	12
elsősorban konzervatív, hagyománytisztelő embernek tartja magát (N=143)	14	15	4	5	27	22	13
elsősorban a rend és stabilitás híve (N=142)	25	13	4	4	27	19	8
elsősorban erős nemzeti érzelmű embernek tartja magát (N=108)	19	19	6	3	26	12	15
elsősorban hívő embernek tartja magát (N=95)	15	11	14	2	22	15	21
elsősorban zöldnek, környezetvédőnek tartja magát (N=75)	11	7	7	8	44	15	8
elsősorban szocialistának, szociáldemokratának tartja magát (N=56)	14	7	11	7	29	14	18
pesszimista (béke, N=256)	30	15	3	3	23	17	9
optimista (béke, N=147)	10	7	44	7	20	9	2
nagyon fogékony az USA-val kapcsolatos dezinformációra (N=123)	54	15	1	1	15	11	2
nagyon immunis az USA-val kapcsolatos dezinformációval szemben (N=145)	10	10	43	12	15	10	0